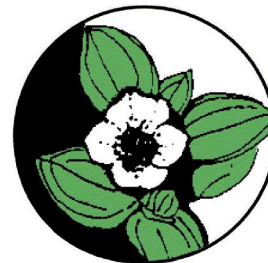

NIEUWSBRIEF NO. 47

December 2011

Stichting
Werkgroep
Florakartering
Drenthe

Secretariaat:
Els Heijman
Achterhaven 7
9469 PT Schipborg
berelsheijman@hetnet.nl

Voorzitter:
Ben Hoentjen
Felland 50
9755 TC Onnen
benhntjn@amazed.nl

FLORON-coördinator:
Edwin Dijkhuis
Brink zuidzijde 20a
9471 AB Zuidlaren
edwin_anneke@online.nl

In deze Nieuwsbrief	blz
Van de redactie.....	1
Planteninventarisaties Bargerveen 2004 t/m 2011	2
Grote pimpinel (<i>Sanguisorba officinalis</i>) rondom de Oosterboer, Meppel.....	5
Bentepollen: bijzondere plantenvondsten in Drenthe in 2011	9
Het Florameetnet Drenthe.....	14
FLORON project: Verspreidingsonderzoek Flora. Stand van zaken 2011	16
Wilde narcissen spotten bij Schoonebeek.....	23
Excursies 2012	26
Medewerkersdag 2012	27

Van de redactie

Annie Vos, Els Heijman, Bert Blok, Edwin Dijkhuis en Ben Hoentjen

Al duidt het nummer van deze Nieuwsbrief daar helemaal niet op, toch is het een bijzondere editie: precies 30 jaar geleden, december 1981, werden de plannen gesmeed voor de oprichting van een werkgroep om een verspreidingsatlas van de Drentse flora te maken. Die werkgroep kwam tot leven tijdens een bijeenkomst op 25 januari 1982 in het toenmalige kantoor van Staatsbosbeheer aan de Gymnasiumstraat in Assen. Dat gebouw bestaat al lang niet meer, maar de werkgroep, die toen door de aanwezige 30 floristen (vrijwilligers en medewerkers uit betrokken organisaties) van de grond werd getild, is getuige deze Nieuwsbrief nog springlevend.

In de regionale pers verschenen verschillende berichten over de ambitieuze plannen van de nieuwe werkgroep, zoals op 27 januari 1982 in wat toen nog Nieuwsblad van het Noorden heette.

Werkgroep wil plantenatlas maken

(Van een onzer verslaggevers)

Er moet een plantenatlas van Drenthe komen. Dat vindt een werkgroep, bestaande uit vijf personen, die allemaal rondom Assen wonen. In deze atlas moeten alle in Drenthe nog voorkomende plantensoorten worden geregistreerd en worden aangegeven waar en in welke hoeveelheden ze nog voorkomen, zo vindt de werkgroep. De vijf mensen van de werkgroep zijn allen betrokken bij natuurbeschermingsorganisaties.

„Wij willen proberen vast te leggen wat er nu nog aan planten is, zodat je in de toekomst kunt zien wat er mee gebeurd is,” zegt Bert Takman uit Bovensmilde, een van de leden van deze werkgroep. Hij hoopt, dat de atlas niet alleen het karakter van een naslagwerk zal krijgen, maar daarnaast ook voor educatieve doeleinden zal worden gebruikt. De klus moet met een groot aantal vrijwilligers in vijf jaar volgens Takman geklaard kunnen worden. Belangrijk is echter hoeveel vrijwilligers mee willen helpen. Tot nu hebben zich reeds 44 gemeld; maar Takman zegt dat er nog best een aantal bij kunnen.

Er zijn al wel heel wat gegevens bekend over de Drentse flora. Maar die zijn volgens Takman in sommige gevallen, zoals die van het Rijksherbarium, niet helemaal volledig. Zo ontbreken vaak van de 'gewone' plantensoorten gegevens. Het Rijksherbarium heeft bovendien een onderzoeksmethode gehanteerd, waarbij volgens het zogenaamde uurhokkensysteem gewerkt werd. Dat wil zeggen, dat de planten in een blok van 25 vierkante kilometer werden geregistreerd. De werkgroep wil het werk veel fijnmaziger aanpakken, door per vierkante kilometer het landschap uit te pluizen. Per dag kan door iemand, die een beetje kijkt op deze zaak heeft, volgens Takman ongeveer twee vierkante kilometer per dag uitpluizen en in kaart brengen. „Als een medewerker vijf vierkante kilometer per jaar doet dan zijn we al blij,” aldus Takman.

De werkgroep wil, om de atlas te kunnen financieren, vermoedelijk een stichting in het leven roepen. In april, wanneer het groeiseizoen begint, wordt met het inventarisatiewerk gestart.

Inmiddels bijna 30 jaar verder en wijzer, weten we dat de ambities van toen wel erg optimistisch waren. Maar de Atlas van de Drentse flora is er gekomen, al moesten we er wat langer voor op pad en aan werken. En wie het boek ook nu weer doorbladert, zal, net als wij, nog steeds een trots gevoel krijgen over wat we met elkaar voor elkaar hebben gekregen.

Alle reden dus om onze jaarlijkse medewerkerdag, op 18 februari 2012 vanwege het 30 jarig bestaan een feestelijk tintje te geven, in het bijzonder door de uitreiking, voor de derde keer, van de Drentse floraprijs. Het programma voor de medewerkerdag is dan ook een van de ingrediënten van deze weer goed gevulde Nieuwsbrief. Daarin neemt Paul Gelderloos ons mee naar het Bargerveen en geeft hij een overzicht van de bijzondere soorten die hij samen met enkele vaste metgezellen, in de afgelopen jaren in dit prachtige hoogveengebied vond. Peter Venema spitte zijn gedetailleerde gegevens uit 8 kilometerhokken bij Meppel door om inzicht te krijgen in het voorkeursbiotoop van Grote pimpernel, 'kensoort' van het Reestdal.

Verder doen we verslag van de resultaten van het Floron-verspreidingsonderzoek met speciale aandacht voor enkele exoten en een paar zeldzame fijnproevers. In onze echt Drentse vaste rubriek Bentepollen passeert een selectie van de in 2011 gevonden bijzondere soorten de revue. Dit nummer biedt ook een impressie van de fietsexcursie rond Schoonebeek, eind maart van dit bijna voorbijge jaar. Deze peddeltocht leverde een goed beeld op van het huidige voorkomen van de Wilde narcis in het ZO-Drenthe bolwerk van dit bolgewas.

Het excursieprogramma van 2012 staat geheel in het teken van het laatste seizoen van ons meetnetproject: we geven een beeld van de stand van zaken tot en met 2011.

De redactie dankt alle medewerkers die elk op hun eigen wijze ook in 2011 weer een bijdrage hebben geleverd aan onze kennis over de Drentse flora, die ondanks alle gure tegenwind uit Den Haag meer dan de moeite waard is om te koesteren. Met het WFD-bestuur hopen we dat iedereen ook in 2012 hiervoor weer met plezier en in goede gezondheid het veld in zal gaan.

We zien elkaar in Zuidlaren, toch?

Planteninventarisaties Bargerveen 2004 t/m 2011

Paul Gelderloos

Het hoogveenreservaat Bargerveen ligt in de uiterste zuidoosthoek van de provincie Drenthe tegen de Duitse grens aan. In het Bargerveen wordt geen veen meer afgegraven. In het aangrenzende deel van Duitsland wordt nog steeds turf gewonnen. Het gebied is een van de weinige resterende hoogveengebieden in ons land. Het planten- en dierenleven in het Bargerveen is gevarieerd. Veel zeldzame en bedreigde plant- en diersoorten vinden er een plek.

Het Bargerveen is ruim 2100 hectare groot en bestaat uit drie deelgebieden:

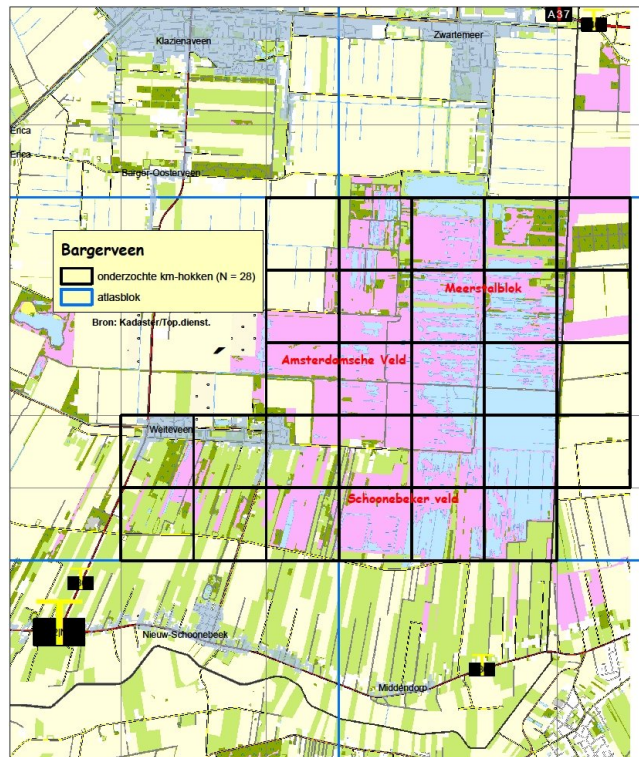
- * het Meerstalblok (ongeveer 500 ha)
- * het Amsterdamsche Veld (ongeveer 600 ha) en
- * het Schoonebeeker veld (ongeveer 900 ha)

Het Meerstalblok is eigenlijk nooit verveend, op veel plaatsen is alleen het bovenste laagje afgegraven. Om zoveel mogelijk water vast te houden en uitdroging te voorkomen, zijn in het Meerstalblok een aantal jaren geleden dammen aangelegd. Bovendien kan men een eventueel teveel aan water in de richting van het opnieuw aangelegde riviertje de Runde sturen.

Het Amsterdamsche Veld is helemaal verveend. Vooral het oostelijk gedeelte is waterrijk en wordt weer ingericht voor het herstel van het hoogveen.

Het westelijk gedeelte van het Schoonebeeker veld is niet afgegraven. Dit gebied werd voornamelijk voor beweiding in cultuur gebracht en een klein gedeelte voor akkerbouw. Hier ligt ook nog een aantal voor ons land zeldzame bovenveengraslandjes. Het veen van het oostelijk gedeelte van het Schoonebeekerveld is wel afgegraven. Ook hier bevinden zich veel waterrijke gedeelten.

Sinds 2004 ben ik bezig met het inventariseren van alle voorkomende planten in het Bargerveen. Het gebied beslaat circa 17 volledige en 11 gedeeltelijke km-hokken (zie kaartje). Elk jaar inventariseer ik hiervan gemiddeld 4 hokken. Het hele Bargerveen is nu (2011) op een paar kleine gedeelten na bekeken. Elk hok werd, afhankelijk van de grootte, zo'n 3 tot 5 keer bezocht. Verschillende keren werd ik vergezeld door een medewerker van Staatsbosbeheer of door "collega-inventariseerders" Hink Been en/of Harm Tjepkema. Tijdens het inventariseren noteerden we ook de waargenomen zoogdieren, amfibieën, reptielen en vlinders. Deze waarnemingen zijn doorgegeven via telmee.nl en/of waarneming.nl.

Vanzelfsprekend vonden we in het gebied hoogveensoorten als Struikhei en Gewone Dophei, Kraai- en Lavendelhei, Veenpluis, Eenarig wollegras, Kleine veenbes, Witte snavelbies, Beenbreek en Ronde en Kleine zonnedaauw. Van de voor ons land zeer zeldzaam geworden Lange zonnedaauw (zie foto) ontdekten we in een meerstal helaas nog slechts 28 exemplaren. Dit is zeer waarschijnlijk de laatst overgebleven groeiplaats in Nederland.

Op de voor ons land unieke bovenveengraslandjes telden we enorme aantallen van de Welriekende nachtorchis. Op het zogenaamde Land van Koopman, in het oostelijke deel van het Meerstalblok, schatten we het aantal van deze soort op minstens 10.000 exemplaren. Ook vonden we op die bovenveengraslandjes Gevlekte orchis, Rietorchis en ook grote aantallen Addertong.

Langs de zandpaden telden we veel exemplaren van de Rode Lijstsoorten Stijve ogentroost, Bosdroogbloem, Dwergviltkruid, Wilde gagel en Borstelgras.

In de bermen van het fietspad langs de Duitse grens en in de berm van de Verlengde Noordersloot kwamen we soorten tegen als Gewone agrimonie, Grote wolfsklauw, Steenanjer, Grote tijm, Beemdkroon en Kleine pimperl. Mogelijk is een aantal van deze soorten meegekomen met de grond die voor de aanleg van het fietspad van elders is aangevoerd. We noteerden in het Bargerveen natuurlijk ook de meer 'gewonere en overal in Drenthe voorkomende soorten'. Deze algemene soorten groeien voornamelijk op en langs de (zand)paden die door het gebied lopen.

Nu we het gebied voor ongeveer 90% hebben geïnventariseerd, komen we op ongeveer 370 verschillende soorten planten. We zullen ongetwijfeld een aantal soorten hebben gemist. We verwachten, dat wanneer we het hele gebied hebben bekeken, we op 400 of meer verschillende plantensoorten zullen uitkomen. Het aantal verschillende Rode Lijstsoorten dat we tot nu toe ontdekten in het gebied bedraagt 25 (zie tabel) en het aantal verschillende aandachtsoorten 31. In de tabel is aangegeven in hoeveel km-hokken de betreffende rode lijstsoort is waargenomen.

Lange zonnedaauw (Foto: Hans Dekker)

Tabel 1: Overzicht van de in het Bargerveen aangetroffen Rode Lijstsoorten

Soort	Categorie	Voorkomen in onderzochte km-hokken (n=28)
Heide- en veenplanten		
Eenarig wollegras	Kwetsbaar	26x
Stijve ogentroost	Gevoelig	24x
Kleine zonnedaauw	Gevoelig	22x
Ronde zonnedaauw	Gevoelig	22x
Witte snavelbies	Gevoelig	17x
Welriekende nachtorchis	Bedreigd	8x
Kleine veenbes	Kwetsbaar	7x
Gevlekte orchis	Kwetsbaar	7x
Borstelgras	Gevoelig	4x
Lavendelhei	Kwetsbaar	4x
Beenbreek	Bedreigd	3x
Wilde gagel	Gevoelig	2x
Grote wolfsklauw	Bedreigd	1x
Lange zonnedaauw	Ernstig bedreigd	1x
Moeraswolfsklauw	Kwetsbaar	1x
Planten van droge graslanden		
Dwergviltkruid	Gevoelig	11x
Grote tijm	Kwetsbaar	2x
Kleine pimpernel	Kwetsbaar	2x
Steenanjer	Kwetsbaar	1x
Planten van akkers en droge ruigten		
Slofhak	Gevoelig	1x
Planten van bosranden en struwelen		
Bosdroogbloem	Gevoelig	14x
Gewone agrimonie	Gevoelig	1x
Bosplanten		
Dubbelloof	Gevoelig	1x
Planten van bemeste graslanden		
Beemdkroon	Gevoelig	1x
Water- en oeverplanten		
Krabbenscheer	Gevoelig	1x

Bijzonder was in 2011 de vondst van de Lange tongorchis (zie foto), die omstreeks half juni in het Bargerveen werd ontdekt. Nog niet eerder is deze soort in Drenthe waargenomen. Het is de tweede vondst in Nederland. In 2008 werd de soort voor het eerst gezien, ergens in de provincie Gelderland of Overijssel. De vindplaats is destijds geheim gehouden om te voorkomen dat de plant binnen de kortste keren zou verdwijnen door uitgraven door een "liefhebber". Oorspronkelijk komt deze soort voor in het gebied rond de Middellandse Zee. Mogelijk dat het stoffijne zaad met een zuidelijke luchtstroming meegevoerd is naar onze contreien. Of deze plant het komende jaar weer tot bloei komt in het Bargerveen is maar afwachten.

Lange Tongorchis (foto Luciënne Japchen Lenstra)

Een bezoek aan het Bargerveen is zeer zeker de moeite waard. Niet alleen om de grote verscheidenheid aan bijzondere diersoorten te aanschouwen, doch ook om de vele daar voorkomende verschillende plantensoorten te bewonderen. Iedereen is natuurlijk van harte welkom!

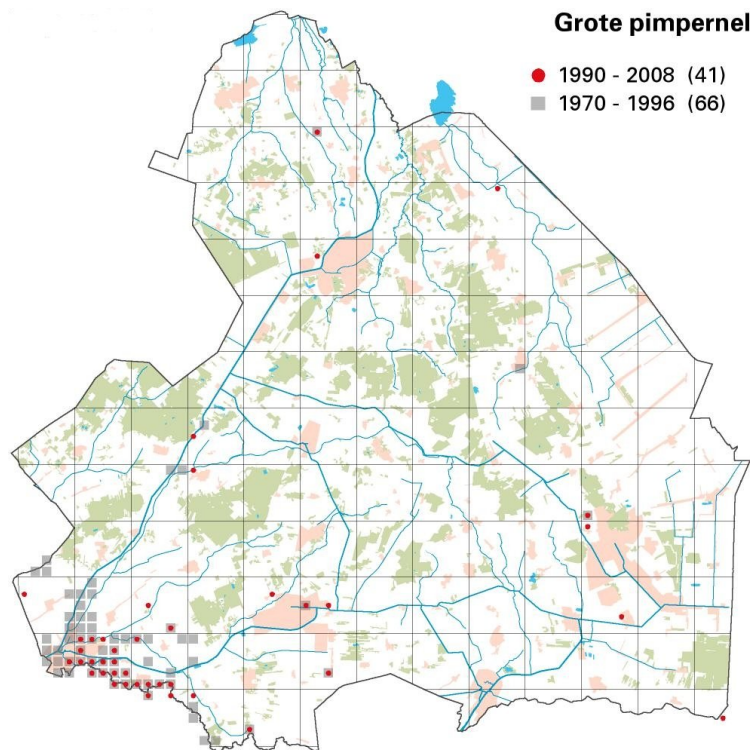
Grote pimpernel (*Sanguisorba officinalis*) rondom de Oosterboer, Meppel

Peter Venema

Dagpauwoog 11

7943 RK Meppel

Drentse floristen associëren de Grote pimpernel steevast met het Reestdal. Alleen in dit beekdal en de naaste omgeving komt deze plant van oudsher in Drenthe voor (zie kaartje). Enkele nieuwe groeiplaatsen, bijvoorbeeld in het Hunzedal en bij Beilen ^{1,2}, zijn te herleiden tot inzaai door de Waterleidingmaatschappij Drenthe. De trend van deze plant in Drenthe is positief ², maar veel meer is er sinds de publicatie van de Atlas van de Drentse Flora in 1999 niet bekend geworden.

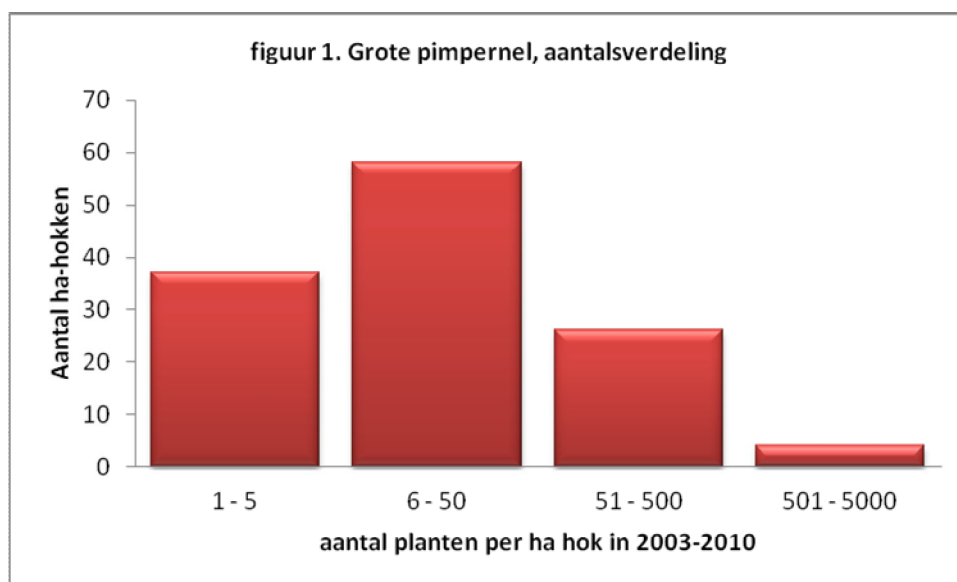
Verspreiding Grote Pimpernel in Drenthe

Omdat niet iedereen even naar het Reestdal kan afreizen voor nader onderzoek, presenteer ik in dit artikel mijn ervaringen met de Grote pimpernel rondom de Oosterboer in Meppel. Het betreft gegevens uit acht km-hokken die ik in 2003-2010 intensief heb onderzocht. Dit onderzoeksgebied omvat 283 ha-hokken (100x100 m) die “stedelijk” zijn te noemen. Dat is 35% van de totale oppervlakte. Ongeveer 45% van het onderzoeksgebied is agrarisch en ruim 20% bestaat uit water, natuur, bos en infrastructuur (spoorlijn, autowegen).

Verspreiding en aantallen

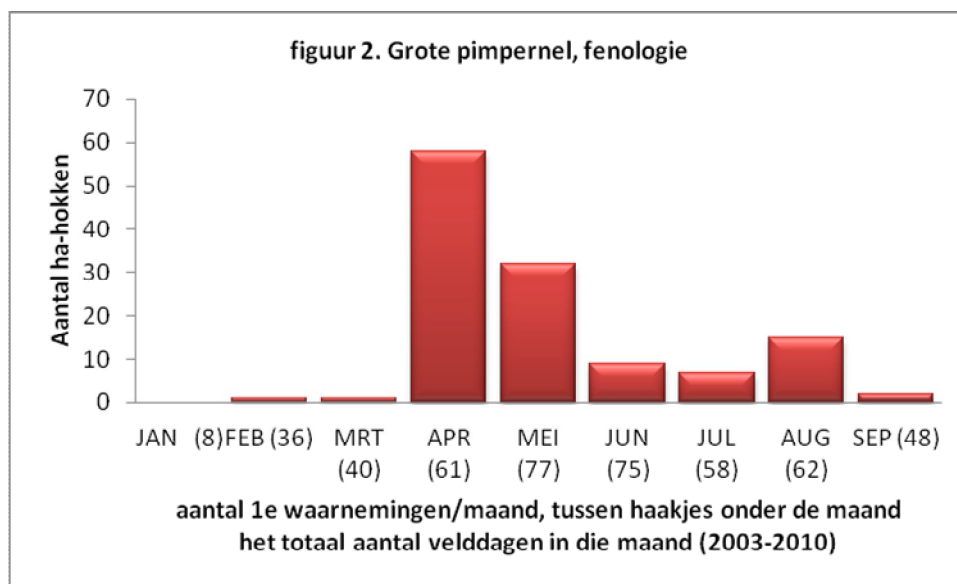
De Atlas van de Drentse Flora toont op de verspreidingskaart van de Grote pimpernel een ruime verspreiding rondom Meppel. In het centrale deel van de Oosterboer was deze plant in 1970-1998 echter niet gevonden. Dit komt goed overeen met mijn ervaring. In alle kilometerhokken rondom de Oosterboer groeit deze plant, maar in het centrale deel heb ik ook niets aangetroffen. In 125 van de 800 onderzochte ha-hokken groeit Grote pimpernel. Dat is ruim 15% van de ha-hokken, verhoudingsgewijs goed voor de status “vrij algemeen”. Van een gelijkmatige spreiding is geen sprake. Er zijn duidelijk clusters van ha-hokken met veel Grote pimpernel naast gebieden waarin deze soort ontbreekt. De meest prominente clusters liggen in het beekdal van de Reest zelf en in mindere mate in het beekdal van de Wold Aa. Ook in de berm(taluds) van de autosnelweg A32 groeit plaatselijk veel Grote pimpernel.

De aantallen heb ik per ha-hok geschat in aantalklassen van 1-5, 6-50, 51-500, 501-5000 ex. In de meeste hokken noteerde ik 5-50 exemplaren, maar ook grotere aantallen waren geen uitzondering (figuur 1). In totaal schat ik het aantal planten in de acht km-hokken samen op een kleine 10.000 exemplaren.

Fenologie

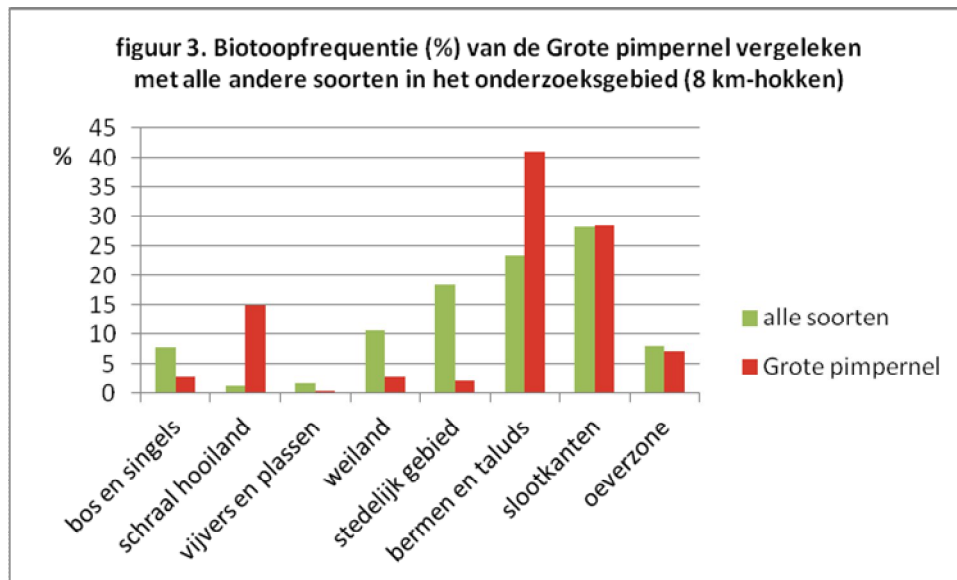
Mijn inventarisaties zijn meestal in februari gestart, uit januari stammen alleen incidentele waarnemingen. Per ha-hok is de eerste datum bekend waarop ik Grote pimpernel vond. De vroegste waarnemingsdatum is 19 februari, maar dat betrof een pol uitgebloeide stengels van het voorgaande jaar. Op 16 maart trof ik de eerste nieuwe bladeren boven de grond aan en in april komt de bulk van de planten op. De verdeling van eerste vondsten per ha-hok in de loop van het seizoen is weergegeven in figuur 2. Omdat de Grote pimpernel ook na een maaibeurt weer uitgroeit en kan bloeien vond ik tot laat in de zomer nog wel nieuwe groeiplaatsen. Door de lange periode waarin deze plant gevonden kan worden is het een gemakkelijk te inventariseren soort waarvan ik de verspreiding waarschijnlijk behoorlijk compleet heb kunnen vaststellen.

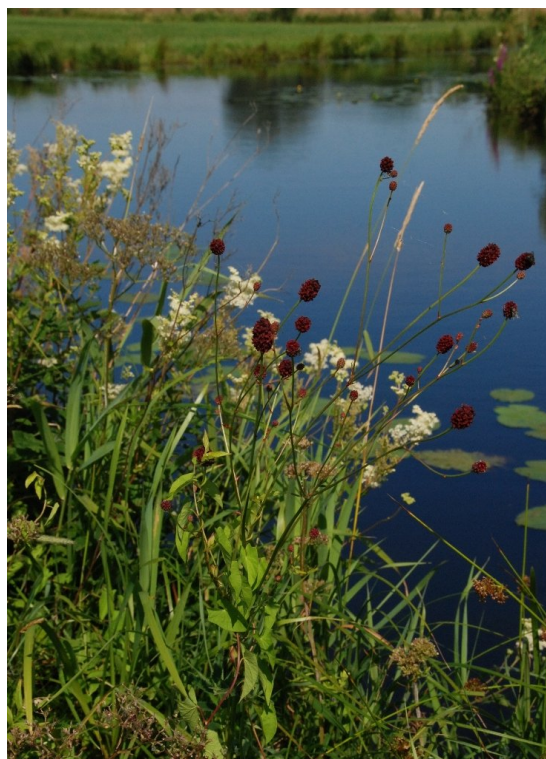
Biotoop

Grote pimpernel heb ik aangetroffen in een spectrum van acht biotoopgroepen waarvan halfnatuurlijke graslanden (schraal hooiland), infrastructuur (wegbermen, dijkjes, droge taluds) en slootkanten de belangrijkste zijn. Als we de frequentie waarmee de Grote pimpernel voorkomt in verschillende biotopen vergelijken met de frequentie van alle andere soorten planten die ik in het onderzoeksgebied heb gevonden (figuur 3) dan valt op dat de Grote pimpernel relatief weinig groeit in agrarisch gebied (weiland) en in het stedelijke gebied. Halfnatuurlijke graslanden en infrastructuur springen er positief uit. De goede score van het halfnatuurlijke grasland komt overeen met de bevindingen in de Drentse Atlas ¹, de bermen en taluds waren als groeiplaats in

Drenthe nog niet zo prominent in beeld. Dit kan een inventarisatie-effect zijn omdat de berm van de A32, waarin de Grote pimpernel regelmatig groeit, in het verleden wellicht niet of nauwelijks is onderzocht.

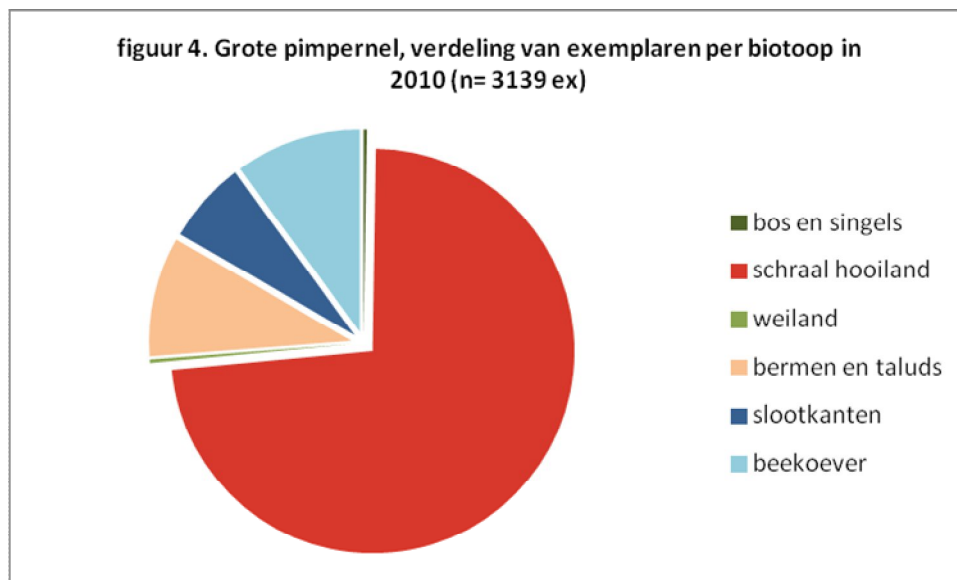

Een hoge biotoopfrequentie wil nog niet zeggen dat een biotoop ook automatisch van groot belang is op populatieniveau. Een enkel exemplaar per hectare telt immers even zwaar als een paar honderd. In 2010 heb ik in km-hok 210-522 een flink deel van de Grote pimpernel planten exact geteld en de groeiplaatsen met GPS vastgelegd. Op basis van deze gegevens is vervolgens een verdeling naar biotopen gemaakt (figuur 4). Hieruit blijkt de enorme betekenis van halfnatuurlijke graslanden langs de Reest. Samen met planten op de oever van de Reest groeit ruim 80% van de populatie in dit km-hok dus in terreinen van natuurbeheerders. In de bermen en taluds binnen dit km-hok groeien ook wel een paar honderd exemplaren, maar het aandeel daarvan op het totaal is bescheiden.

Grote pimpernel (Foto: Peter Venema)

De toekomst van de Grote pimpernel rondom de Oosterboer schat ik positief in. De bulk van de populatie groeit immers in beschermd natuurgebied. Uitbreiding van deze plant is denkbaar als agrarische gronden in het Reestdal op termijn ook overgaan naar terreinbeheerders en verschaald worden. Interessant is het voorkomen van een paar honderd exemplaren in de bermen en taluds van de A32 want deze weg is omstreeks 1990 compleet “over de kop” gegaan bij verdubbeling naar een vierbaans autosnelweg. Het bermbeheer (2 keer per jaar maaien en afvoeren) levert voor de Grote pimpernel kennelijk ook goede groeiplaatsen op. En de Oosterboer zelf? Die moet het voorlopig doen met ooit uitgezaaide Kleine pimpernel (subsp. *polygama*). En ik geef toe: de verleiding is groot om die met een gifspuit uit te roeien en te vervangen door de enige pimpernel die in deze streek thuishoort.

Bronnen

1. Atlas van de Drentse Flora, 1999. Werkgroep Florakartering Drenthe. Haarlem.
2. Provincie Drenthe 2010. Natuur in Drenthe, zicht op biodiversiteit. rapport, Assen.
3. www.waarneming.nl

Bentepollen: bijzondere plantenvondsten in Drenthe in 2011

Els Heijman en Edwin Dijkhuis

De vaste rubriek met daarin een kleine greep uit de bijzondere planten die in Drenthe tijdens het veldseizoen zijn gevonden. In deze rubriek vertellen we wat meer over die bijzondere vondsten. Ook is het een handreiking aan die WFD-medewerkers voor wie internet een stap te ver is. Voor een compleet overzicht verwijzen we u graag naar onze website www.wfdrenthe.nl, rubriek Bijzondere vondsten.

Miezepieters van de vochtige heide

Tijdens het Floronkamp, begin augustus, is op een avondexcursie rondgekeken in de nieuwe natuur van de Holmers, brongebied van het Amerdiep. Tien jaar geleden is hier de waterhuishouding hersteld en is de landbouwgrond afgegraven tot op het beekleem. Dit gebied ontwikkelt zich langzaam tot een hotspot voor bijzondere planten als Moeraswespenorchis, Welriekende nachtorchis, Rond wintergroen en op natte plaatsen Pilvaren en Vlottende bies. Aan deze lijst konden na de excursie Dwergglas en Draadgentiaan worden toegevoegd. Een kort verslag: “We moesten diep door de knieën om de kleine plantjes goed te kunnen bekijken. Eerst werd onze aandacht gevestigd op Dwergglas, ook al zo’n kleintje. Maar toen we eenmaal het zoekbeeld van Draadgentiaan op ons netvlies hadden zagen we steeds meer gele bloemknopjes, net speldenknoppen”. Draadgentiaan, een bedreigde soort die pioniert op kale plekjes op vochtige,

schrale grond, is in Drenthe verder alleen bekend van het Eexterveld, waar deze soort in 2003 voor het eerst na ruim 50 jaar weer in Drenthe opdook en nog steeds aanwezig is.

Draadgentiaan en Dwergglas (Foto: Joop Verburg)

In de nieuwe natuur van de Holtveenslenk (Dwingelderveld) waar in 1994 de bouwvoor is afgegraven, is door Maarten Perdeck een grote groeiplaats (ruim 1000 planten) gevonden van Riempjes (*Corrigiola litoralis*). Het groeit hier samen met het eveneens zeer zeldzame Dwergglas. Riempjes staat als bedreigd op de Rode lijst en is in Drenthe een zeer zeldzame verschijning. Op de Dwingelose heide komt zij van oudsher voor in 's winters onder water staande laagten (omgeving Davidsplassen).

Rond wintergroen

Rond wintergroen (*Pyrola rotundifolia*) is buiten de duinen zeer zeldzaam. In Drenthe komt het slechts op een paar plaatsen voor, waarbij het erop lijkt dat de groeiplaatsen niet lang standhouden¹). In 2011 is de soort opgedoken op drie nieuwe locaties. In het Terhorsterzand (229-539) vond Kees van Eerde een groeiplaats langs een vochtige venrand onder wilg, grenzend aan een fietspad. De plantenwerkgroep van het IVN Zuidlaren trof Rond wintergroen aan bij het Zuidlaardermeer (243-570) en de Essinks ontdekten een groeiplaats in de Holmers (238-546). Op de laatste twee locaties is het opgedoken na uitvoering van maatregelen voor natuurontwikkeling.

De Orchideeën van de Prins Bernhard Hoeve

De halfverharde parkeerplaats achter de Prins Bernhard-hoeve staat al jaren garant voor leuke verrassingen. Dit jaar ontdekte Harold Steendam hier enkele honderden planten Moeraswespenorchis (*Epipactis palustris*) tussen Kruipwilg. Moeraswespenorchis, die als kwetsbaar op de Rode lijst staat, is een soort van basenrijke omstandigheden en daardoor van oudsher zeer zeldzaam in een uitgesproken kalkarme provincie als Drenthe. Alleen in vochtige duinvalleien is deze orchidee plaatselijk algemeen. Op de niet meer gebruikte parkeerplaats, zorgt de puinverharding, in combinatie met een verdichte bodem, blijkbaar voor de noodzakelijke vochtige basenrijke omstandigheden. De lage begroeiing waarin naast Kruipwilg ook veel Stijve ogentroost voorkomt, heeft bovendien wel wat weg van die van een duinvallei.

Moeraswespenorchis (Foto Edwin Dijkhuis)

Behalve Moeraswespenorchis komen op deze parkeerplaats, maar ook elders op het terrein, Rietorchissen (zowel ongekleurde als gekleurde vorm) voor. Het aantal planten heeft zich de laatste jaren sterk uitgebreid. Op het terrein achter de Prins Bernard-hoeve vindt echter ook de jaarlijkse Boeren-Trekker-Trekwedstrijd (BTT) plaats, waarvoor het met een klepelmaaier 'netjes' wordt gemaakt. Om te voorkomen dat het gedeelte met de bijzondere soorten ook kaal wordt geslagen en aan gort gereden, heeft IVN Zuidlaren actie ondernomen. En met succes: in overleg met de gemeente Tynaarlo en de organisatoren van de BTT is het Orchideeënterrein met lint afgezet ²⁾.

Varennieuws

In het Holtveen (Dwingelderveld) is in het kader van natuurontwikkeling grond afkomstig van een voormalige bouwvoor op ruggen gezet. Hierop hebben zich een paar planten van een onbekende varen gevestigd, die enkele jaren geleden zijn gevonden door Maarten Perdeck. Sindsdien wordt geprobeerd om ze op naam te brengen. Zo is bijvoorbeeld vorig jaar herbariummateriaal ter determinatie opgestuurd naar Ken Trewen, een varendeskundige in Engeland. Door het onverwachte overlijden van Ken is het daar echter niet meer van gekomen. Aanvankelijk is nog even gedacht aan Tere stekelvaren (*Dryopteris expansa*), maar door Piet Bremer zijn de planten nu gedetermineerd als een kruising tussen Brede en Smalle stekelvaren (*Dryopteris x deweveri*). Deze kruising is vermoedelijk niet zeldzaam, maar wordt vaak niet herkend. Tekenend hiervoor is dat de overige drie waarnemingen uit Drenthe zijn opgegeven door dezelfde florist (Rense Haveman) ³⁾.

Brede x Smalle stekelvaren (Foto Bert Blok)

Vermeldenswaardig zijn ook de vondsten Stippelvaren. Wie regelmatig onze website bezoekt heeft kunnen zien dat er de afgelopen jaren regelmatig nieuwe vondsten van deze zeldzame varensoort worden gemeld. Stippelvaren vertoont in Drenthe een opmerkelijke toename in vochtige (naald)bossen. Het afgelopen jaar is ze op zes nieuwe locaties vastgesteld! Tijdens het FLORON kamp is Stippelvaren gevonden in de boswachterij Hooghalen (236-547 en 236-549), de boswachterij Grolloo (240-546 en 240-548) en de boswachterij Schoonloo (241-543). Verder is de soort op een WFD excursie aangetroffen in een bosje bij Wilhelminaoord (208-541).

Stippelvaren (Foto: Joop Verburg)

Een andere zeldzame bosvaren is Gebogen driehoeksvaren (*Gymnocarpium dryopteris*). Het afgelopen jaar is deze elegante kleine varen op twee nieuwe locaties gevonden. Edwin Dijkhuis ontdekte een kleine groeiplaats (circa 2 m²) in een berm onder naaldhout in de Boswachterij

Hooghalen (236-547). Daarnaast is er een melding van Johannes Tonckens (via Telmee.nl) van een groeiplaats op een greppelkant in een naaldbos bij Westervelde (225-562).

Gladde ereprijs

Tijdens het inventariseren van een meetnethok in Hoogeveen (229-528) is door Joop Verburg op een overslagterrein Gladde ereprijs (*Veronica polita*) gevonden. Het staat hier samen met andere Drentse zeldzaamheden als Zwenkdravik en Zandmuur. Op de detailfoto's op de website (www.wfdrenthe.nl) zijn de onderscheidende kenmerken fraai te zien: bolronde vruchten, brede overlappende kelkslippen, relatief lange stijl en de sterk ingesneden bladen. Gladde ereprijs is een eenjarige plant die vooral in akkers en moestuinen voorkomt. Ook zijn er vondsten in omgewerkte bermen en op braakliggende terreinen en spoorwegemplacements. Op de pleistocene zandgronden in Oost-Nederland komt Gladde ereprijs slechts sporadisch voor ⁴⁾. Voor zover bekend is ze niet eerder in Drenthe gevonden.

Gladde ereprijs (Foto: Joop Verburg)

Zittende zannichellia

Tijdens een inventarisatie van een particulier natuurontwikkelingsterrein bij Midlaren is door de plantenwerkgroep van IVN Zuidlaren Zittende zannichellia (*Zannichellia palustris* subsp. *palustris*) gevonden in een van de gegraven lagunes. Zittende zannichellia komt vooral voor in het kustgebied en is gebonden aan hard en voedselrijk water. In Drenthe is deze soort zeer zeldzaam. Ze komt alleen voor in de kop van Drenthe, op de overgang van zand naar veen. De vondst bij Midlaren sluit naadloos aan bij de waarnemingen uit het verleden langs de zuidoostkant van het Zuidlaardermeer ¹⁾. In 2010 is Zittende zannichellia tijdens een PKN-excursie ook aangetroffen in het natuurontwikkelingsgebied Zuidoevers, eveneens langs het Zuidlaardermeer.

Geraadpleegde literatuur

1. Atlas van de Drentse Flora, 1999. Werkgroep Florakartering Drenthe. Haarlem.
2. Bijzondere orchissen in Zuidlaren. Natuurlijk Zuidlaren, najaar 2011. IVN Zuidlaren.
3. Digitale bestand Floragegevens Drenthe.
4. Weeda, E.J., Westra, R., Westra, Ch. en T. Westra. 1985. Nederlandse oecologische flora. deel 3. IVN/VARA/VEWIN.

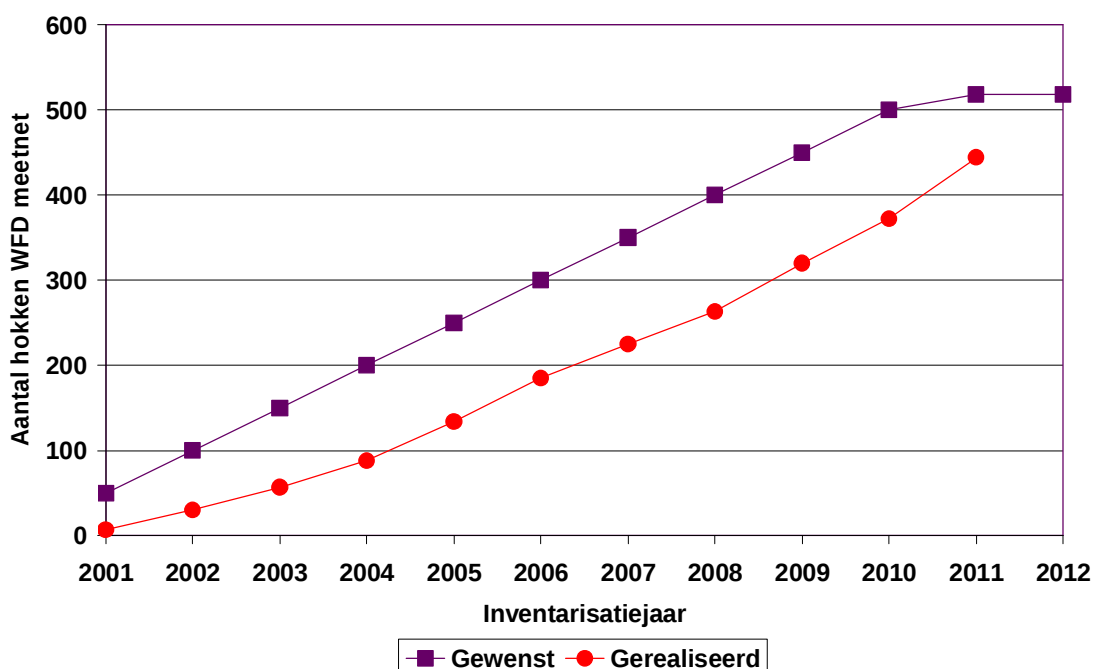
Het Florameetnet Drenthe

- nog één jaar strepen! –

Edwin Dijkhuis

Elk jaar is het toch weer een bijzonder moment als de eerste streeplijsten op de mat vallen. Het betekent dat het veldseizoen er toch echt op zit. Tijd om de balans op te maken en de gegevens te gaan verwerken. Het doornemen van de lijsten is een feest, mijn manier om de winter een beetje buiten de deur te houden en de flora van Drenthe wat beter te leren kennen. Het verwerken van alle gegevens is elk jaar een flinke klus, waar we tot ver in het volgende seizoen mee bezig zijn. Zonder de hulp van Henny Vrugteman van de Provincie Drenthe, die de streeplijsten digitaliseert, en Ton Schoenmaker, die alle detailformulieren en losse waarnemingen verwerkt, een onmogelijke opgave.

De teller voor 2011 staat op 72 geïnventariseerde meetnethokken! Dit hoge aantal is mede te danken aan de FLORON kampeerweek, die we in augustus hebben georganiseerd in Midden Drenthe. Tijdens dit goed bezochte kamp zijn 18 meetnethokken geïnventariseerd. Een verslag van dit kamp is na te lezen in het najaarsnummer van FLORON-nieuws dat onder alle actieve 'strepers' wordt verspreid. Ook kan het worden gedownload via de website van FLORON (www.floron.nl). Op onze website staat een foto-verslag.

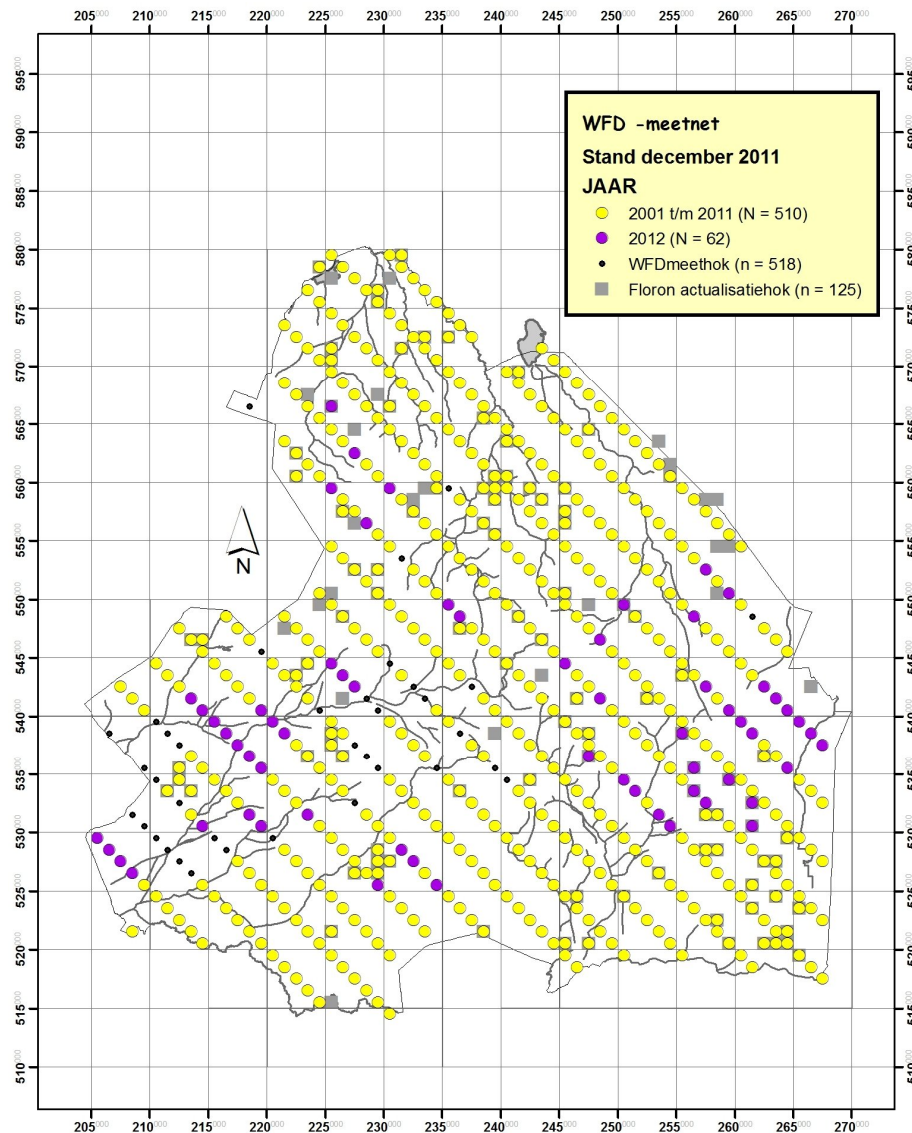

Overzicht van het jaarlijkse aantal in de periode 2001-2011 onderzochte meetnethokken van het WFD Florameetnet

Zoals het kaartje laat zien begint Drenthe, 11 jaar na de start van ons Flora meetnet, al duidelijk 'kleur' te krijgen. Op dit moment is ongeveer 85% van de meetnethokken onderzocht. Daarnaast zijn er nog eens 62 meetnethokken gereserveerd voor 2012. Maar er zijn ook nog steeds meetnethokken niet aan de beurt gekomen. Deze hokken liggen vooral in Zuid-West en Midden Drenthe. Natuurlijk zouden we ook graag deze hokken inkleuren! Daarom onze oproep aan iedereen die nog niet actief is om ons komend jaar te helpen met het wegwerken van de laatste witte meetnethokken. Nieuwe strepers kunnen zich bij mij aanmelden.

Ook de vijf WFD excursies van komend jaar staan in het teken van het afronden van ons meetnet (zie voor meer informatie de laatste pagina van deze nieuwsbrief). Wij hopen op een groot aantal deelnemers. Het veldwerk voor ons meetnet willen we, na afloop van de excursie op 7 juli,

feestelijk afsluiten met een borrel. Iedereen die aan het meetnet meegewerkt heeft is daarvoor van harte uitgenodigd!

Overzicht onderzochte hokken van het WFD meetnet in de periode 2001-2011 en gereserveerde hokken voor 2012. Tevens zijn de FLORON-actualisatiehokken weergegeven.

Uit de verschillende tussentijdse analyses van de gegevens is al gebleken dat het opnieuw inventariseren van kilometerhokken zinvol is. Ook tijdens de komende floristendag in Zuidlaren willen we weer enkele resultaten van onze vingeroefeningen met de bewerking van de voorlopige dataset presenteren.

En tot slot: alle meetnet-streppers die individueel of in groepsverband op pad zijn geweest voor ons eigen Drentse Florameetnet worden hiervoor heel hartelijk bedankt!

FLORON project: Verspreidingsonderzoek Flora. Stand van zaken 2011

Edwin Dijkhuis

Achtergrond

In 2009 is FLORON van start gegaan met een nieuw project: het Verspreidingsonderzoek vaatplanten. Dit verspreidingsonderzoek vormt een uitgebreide voortzetting van het FLORON Bedreigde Soorten Project (BSP) waaraan in de jaren 2003 t/m 2008 verschillende WFD-medewerkers hebben bijgedragen (zie ook www.floron.nl). Het verspreidingsonderzoek kent twee aspecten:

1. Registratie van waarnemingen van invasieve exoten (vooral waterplanten);
2. Actualisatie en volgen van groeiplaatsen van bedreigde soorten.

Invasieve exoten in het oppervlaktewater

In ons oppervlaktewater komen steeds meer exoten voor. Veel exoten worden als vijver- of aquariumplant verhandeld en belanden vervolgens al dan niet opzettelijk in het oppervlaktewater. Enkele soorten vermeerderen en verspreiden zich vervolgens explosief. In de vorige nieuwsbrief stonden we al even stil bij Watercrassula. Nu staan Waterwaaier en Ongelijkbladig vederkruid centraal. Beide soorten lijken zich inmiddels definitief te hebben gevestigd in ons Drentse oppervlaktewater.

Waterwaaier

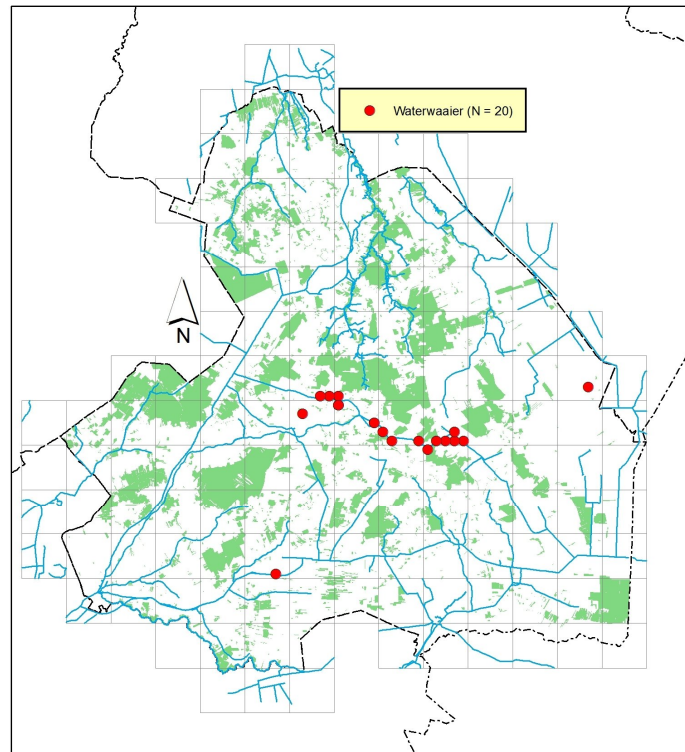
Waterwaaier (*Cabomba caroliniana*) is een ondergedoken waterplant (zie foto), waarvan alleen de bloemen boven water uitsteken. De stengels kunnen vele meters lang worden. De plant heeft waaivormige bladeren. Aan de bloeistengels worden ook kleine drijvende bladen gevormd. De overwegend witte, 1 cm grote, bloemen zijn drietallig en alleenstaand. Waterwaaier kan verward worden met Waterranonkels (vooral Stijve waterranonkel), Vederkruiden en soorten uit het geslacht Hoornblad. Waterwaaier onderscheidt zich door de tegenoverstaande bladen. Bij Hoornblad en Vederkruid staan de bladen in kransen en Waterranonkels hebben verspreid staande bladen ^{1,2)}.

Waterwaaier (Foto: Menno Soes)

In Nederland is verwildering voor het eerst in de haven van Maasbracht (1986) geconstateerd. Recent heeft de plant zich op meer plaatsen weten te vestigen. De eerste Drentse vondsten stammen uit 2007. Zowel Jan Klooster als Roelf Pot vond Waterwaaier in het Oranjekanaal bij Orvelte, waar de soort nog steeds voorkomt. Deze waarnemingen werden in 2008 gevolgd door meldingen van Menno Soes (Oranjekanaal bij Zwiggelte) en Edwin de Weerd (vijver in Hoogeveen). Tijdens de FLORON kampeerweek in Drenthe is ze gevonden bij Odoornerveen en Wezuperbrug, wederom in het Oranjekanaal. Behalve uit deze waarnemingen blijkt uit meldingen in 2011 door verschillende waarnemers (Edwin de Weerd, Ruud Beringen en Jan Klooster) dat deze exoot op nog meer plaatsen in het Oranjekanaal voorkomt. Navraag bij Roelf Pot leverde ook nog enkele aanvullingen voor het Oranjekanaal op. Het overzichtkaartje laat zien dat Waterwaaier zich over

een groot deel van het Oranjekanaal verspreid heeft. Daarnaast is de soort in 2011 gevonden in een veenwijk bij Valthermond en in een vijver bij Beilen.

Verspreiding Waterwaaier in Drenthe

Ongelijkbladig vederkruid

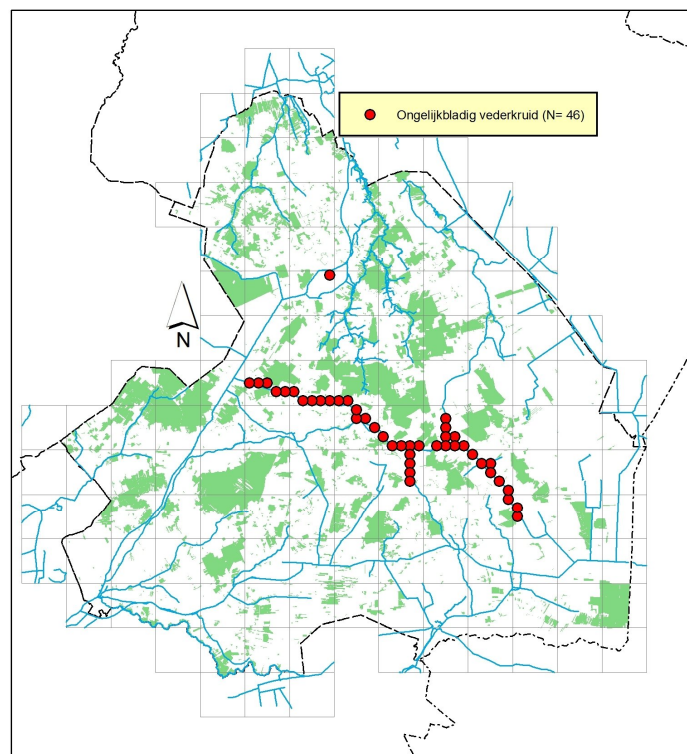
Ongelijkbladig vederkruid (*Myriophyllum heterophyllum*) is een uit Noord Amerika afkomstige, overblijvende, ondergedoken waterplant. Vegetatief is het lastig van de andere Vederkruiden te onderscheiden. Voor een betrouwbare determinatie zijn bloeiende exemplaren noodzakelijk. Bij Ongelijkbladig vederkruid staan de bloemen in de oksels van de boven het wateroppervlak uitstekende schutbladen in een aarvormige bloeiwijze. De boven het wateroppervlak uitstekende schutbladen staan net als de ondergedoken bladen in kransen, maar zijn verder totaal verschillend van vorm (vandaar de naam Ongelijkbladig vederkruid). Deze schutbladen zijn vrij stevig met een getande tot kamvormig gezaagde bladrand (zie foto)¹⁾.

Ongelijkbladig vederkruid (Foto: Edwin de Weerd)

Ongelijkbladig vederkruid lijkt sterk op Kransvederkruid (*Myriophyllum verticillatum*). Beide hebben kransen van (4-)5(-6) bladen en een bloeiwijze met boven het water uitstekende schutbladen. Kransvederkruid heeft echter veerdelige schutbladen. Bij Ongelijkbladig vederkruid zijn deze ongedeeld. In veel populaties treedt echter geen bloei op. Het lijkt erop dat in Nederland geen overwinteringsknoppen (turionen) worden gevormd, de planten blijven in de winter groen ²⁾. Kransvederkruid maakt daarentegen wel turionen, een handig (niet in de flora genoemd) determinatiekenmerk voor het op naam brengen van deze soort in de nazomer.

De eerste meldingen van Ongelijkbladig vederkruid in Nederland zijn afkomstig uit het aan Duitsland grenzende deel van Limburg. In Drenthe is het net als Waterwaaier voor het eerst in 2007 gesignaleerd, zowel in een vijver in Assen als in het Oranjekanaal. Ook in 2011 is het door verschillende waarnemers (Edwin de Weerd, Roelf Pot, Ruud Beringen, Jan Klooster en deelnemers aan het FLORON kamp) op veel plaatsen langs het Oranjekanaal gesignaleerd. Roelf Pot heeft zowel in 2007 als 2011 een groot deel van het Oranjekanaal onderzocht. Hieruit blijkt dat Ongelijkbladig vederkruid in 2007 al wijdverspreid in het kanaal voorkwam en dat het zich sindsdien sterk heeft uitgebreid. Inmiddels komt het voor van Oranje (vlak bij de Drentse hoofdvaart) tot aan Noordbarge bij Emmen, met vooral op het traject van Beilen tot voorbij Schoonoord in hoge dichtheid. Ook is het aangetroffen in enkele op het Oranjekanaal afwaterende kanalen: Boerenzijtak, Odoornersijtak en het kanaal Buinen-Schoonoord. Verontrustender is het voorkomen in de Aalderstroom, al zijn de planten hier weinig vitaal ³⁾. De planten in het Oranjekanaal worden sinds 2007 bestreden (maaïen met een maaikorf) door de waterschappen Velt en Vecht en Reest en Wieden.

Verspreiding Ongelijkbladig vederkruid in Drenthe

Actualisatie groeiplaatsen bedreigde soorten

In Drenthe richten we ons voorlopig op 16 soorten met een beperkt aantal te actualiseren km-hokken, die bovendien in onze provincie als zeer zeldzaam te boek staan. Van de geselecteerde soorten staat in tabel A per soort weergegeven:

- het aantal km-hokken waarin deze sinds 1970 is aangetroffen (totaal). Dit betreft het bestand van de Atlas van de Drentse flora (1970-1996) en alle meldingen die sindsdien zijn binnengekomen;
- het aantal km-hokken waarin de soort sinds 2003 is aangetroffen (actueel);
- het aantal km-hokken dat nog moet worden geactualiseerd (voor 2013).

Tabel A. Overzicht van geselecteerde soorten uit het verspreidingsonderzoek (stand 1/12/2011)

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Totaal 1970-2011	Actueel 2003-2011	Nog te actualiseren
<i>Asplenium scolopendrium</i>	Tongvaren	9	9	0
<i>Asplenium trichomanes</i>	Steenbreekvaren	5	5	0
<i>Carex hostiana</i>	Blonde zegge	10	6	4
<i>Dactylorhiza incarnata</i>	Vleeskleurige orchis	12	6	5
<i>Goodyera repens</i>	Dennenorchis	9	4	5
<i>Lycopodium annotinum</i>	Stekende wolfsklauw	32	18	10
<i>Lycopodium clavatum</i>	Grote wolfsklauw	85	35	32
<i>Lycopodium tristachyum</i>	Kleine wolfsklauw	4	0	0
<i>Narthecium ossifragum</i>	Beenbreek	79	46	12
<i>Neottia ovata</i>	Grote keverorchis	23	9	7
<i>Platanthera bifolia</i>	Welriekende nachtorchis	45	28	5
<i>Primula vulgaris</i>	Stengelloze sleutelbloem	13	3	0
<i>Pseudofumaria lutea</i>	Gele helmbloem	9 ¹⁾	5	4
<i>Scorzonera humilis</i>	Kleine schorseneer	3	1	0
<i>Veronica longifolia</i>	Lange ereprijs	5 (25) ²⁾	2	1
<i>Viscum album</i>	Maretak	1 ³⁾	0	0

1. Twee groeiplaatsen liggen buiten de provincie Drenthe (Groningen), maar binnen het FLORON district Drenthe
2. Slechts vijf groeiplaatsen worden als oorspronkelijk wild beschouwd, de rest zijn tuinvlieders
3. Buiten de provincie Drenthe, maar binnen het Floron district Drenthe

In 2011 is net als in 2010 weer een groot aantal te actualiseren groeiplaatsen bezocht, vooral van Beenbreek, Welriekende nachtorchis, Grote Keverorchis en Grote en Stekende wolfsklauw. Iedereen die het afgelopen jaar op pad is geweest of gegevens over het actuele voorkomen heeft aangeleverd wordt daarvoor zeer hartelijk bedankt!

In deze bijdrage bespreek ik het “wel en wee” van twee bossoorten: Grote keverorchis en Stekende wolfsklauw.

Grote Keverorchis

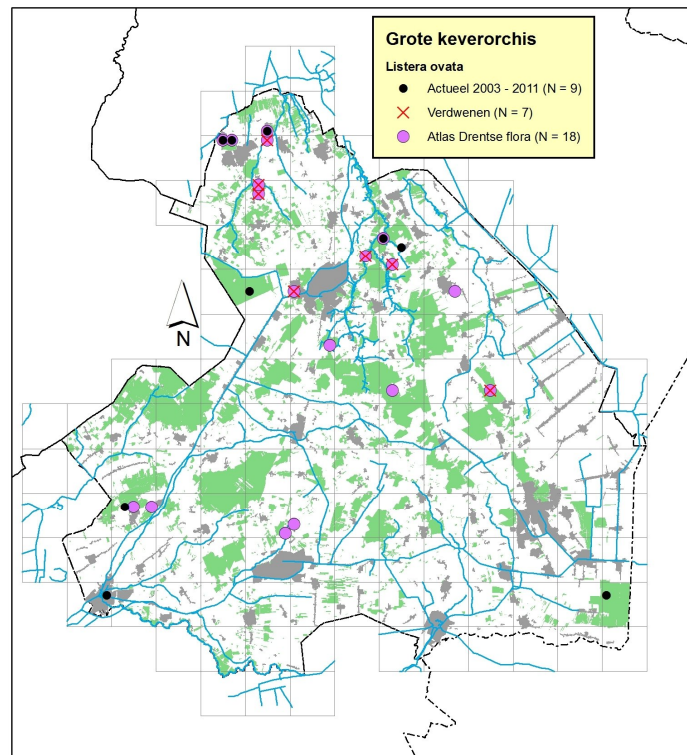
Grote keverorchis is in Drenthe een grote zeldzaamheid. Het is in Drenthe een plant van vochtige voedselrijke bossen, zoals langs de Drentsche Aa en in het potkleigebied rondom Roden. Een enkele maal is het buiten het bos gevonden in beekdalhooiland of heide op leem. Net als veel andere orchideeën is deze soort afhankelijk van basenrijke omstandigheden. In Drenthe moet die basenrijkdom uit het grondwater komen. Dit verklaart waarom Grote keverorchis hier van oorsprong alleen op natte standplaatsen te vinden is ⁵⁾. Ook duikt de soort af en toe op langs met schelpen verharde paden.

Grote Keverorchis (Foto: Hans Dekker)

In de Atlas van de Drentse Flora wordt Grote Keverorchis gemeld van 18 km-hokken ⁴⁾. In zeven km-hokken is ze recent niet teruggevonden. Dit blijkt uit naspeuringen van Ton Schoenmaker, Homme Vrieling, Els Heijman, Ali Klinkhamer en Koos Roggeveld. Het gaat om hokken in de omgeving van Roden (3x), het Drentsche Aa-gebied (3x) en een groeiplaats langs een fietspad in de boswachterij Odoorn. Tegenover dit verlies staan vijf nieuwe vondsten. Zo is ze gevonden op nieuwe locaties op de Havelterberg en in grasland (met 500 exemplaren!) in het Drentsche Aa gebied. Ook is de soort recent gemeld van schelpenpaadjes in zowel het Fochterloerveen als het Bargerveen. De meest opmerkelijke groeiplaats betreft een bosplantsoen in Meppel. Hier zijn door Peter Venema in 2006 zes planten gevonden.

In totaal is Grote Keverorchis sinds 1970 gemeld uit 23 km-hokken (zie kaartje), op slechts negen locaties (waarvan vijf nieuwe) is het na 2003 nog waargenomen. Zeven km-hokken wachten nog op actualisatie. Overigens is de kans dat Grote keverorchis hier nog aanwezig is zeer klein gezien de ouderdom van de meldingen (circa 30 tot 40 jaar geleden).

Stekende wolfsklauw

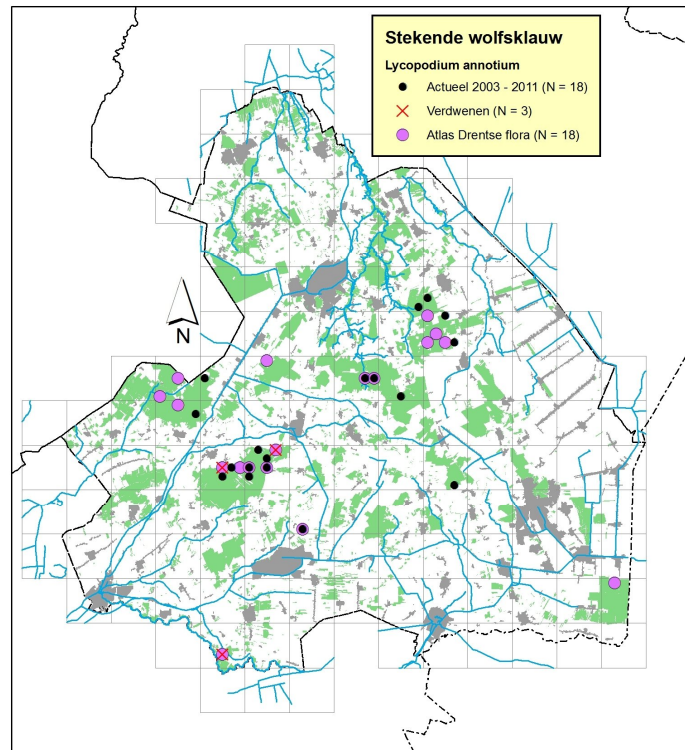
Stekende wolfsklauw is in Drenthe een karakteristieke bewoner van naaldbossen. Het overgrote deel van de Drentse vindplaatsen ligt in de boswachterijen. In de Atlas van de Drentse Flora wordt **Stekende wolfsklauw** gemeld van 18 km-hokken ⁴⁾.

Stekende wolfsklauw (foto Peter Wetzels)

Door Bert Blok, Maarten Perdeck en Joop Verburg zijn in 2010 en/of 2011 verschillende te actualiseren groeiplaatsen nagelopen. Gecombineerd met alle meldingen die we de afgelopen jaren hebben binnengekregen (waarvoor dank!) levert dat het volgende beeld op. Sinds het verschijnen van de atlas in 1999 zijn er 13 groeiplaatsen bijgekomen (zie kaartje). Het gaat om vijf nieuwe locaties in het Dwingelderveld, twee in het Drents Friese Wold en zes in verschillende boswachterijen op de Hondsrug. Het totale aantal hokken waarvan **Stekende wolfsklauw** sinds 1970 is gemeld bedraagt daarmee 32. Op 18 locaties is het recent (na 2003) nog waargenomen. Hiertegenover staat een verlies van drie groeiplaatsen, waarbij zij aangetekend dat 10 km-hokken

nog op actualisatie wachten. Omdat van het merendeel van deze vaak oude meldingen bij ons geen gedetailleerde vindplaatsgegevens bekend zijn, is het onbegonnen werk deze in het veld na te lopen. Toch is het wel de moeite waard om te proberen de oude groeiplaats te achterhalen, omdat uit de beschikbare gegevens blijkt dat Stekende wolfsklauw het soms tientallen jaren op een groeiplaats kan volhouden. Door uitwisseling van gegevens met Staatsbosbeheer hopen we het aantal te actualiseren hokken het komende jaar verder terug te brengen. Vooralsnog lijkt het erop dat Stekende wolfsklauw zich in Drenthe redelijk weet te handhaven.

Veldseizoen 2012

We gaan nog één seizoen verder met het actualiseren van de groeiplaatsen van de in tabel A genoemde soorten. Verschillende WFD medewerkers hebben al toegezegd om één of meerdere hokken te actualiseren. Maar we kunnen nog wel wat hulp gebruiken. Iedereen kan meedoen om zoveel mogelijk gegevens over het al dan niet meer aanwezig zijn van zeldzame soorten boven water te krijgen. Om te voorkomen dat al geïnventariseerde terreinen opnieuw of dubbel worden onderzocht, en om te voorkomen dat kwetsbare vegetaties onnodig worden betreden, verzoek ik iedereen contact met mij op te nemen. Voordat het veldseizoen in 2012 losbarst, ontvangt iedere deelnemer de benodigde formulieren, handleiding en, indien beschikbaar, detailgegevens over de vroegere groeiplaats. Ook als de soort(en) niet worden teruggevonden horen we dat graag (nulmelding).

Bronnen

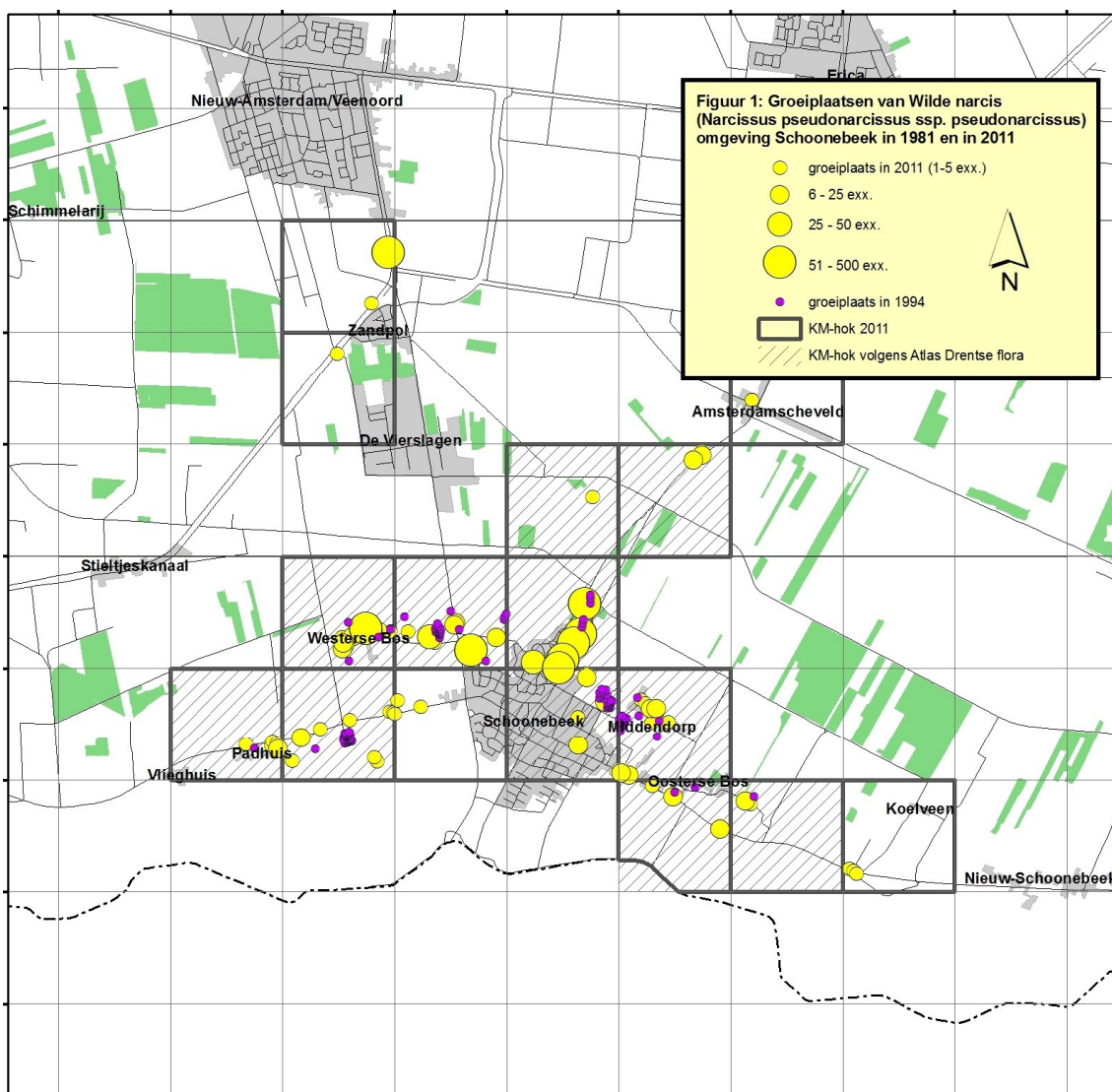
1. Anonymus, 2010. Invasieve waterplanten in Nederland, Veldgids. Plantenziektenkundige Dienst, Wageningen; Bureau Waardenburg, Culemborg;
2. Informatie op www.nederlandsesoorten.nl;
3. Emailwisseling met Roelf Pot, d.d. 3 december 2011;
4. Atlas van de Drentse Flora, 1999. Werkgroep Florakartering Drenthe. Haarlem.
5. Provincie Drenthe 2010. Natuur in Drenthe, zicht op biodiversiteit. Rapport, Assen.

Wilde narcissen spotten bij Schoonebeek

Ben Hoentjen

Twee weken eerder dan in 2010, toen tot diep in maart de winter heerste die ons verleide de boerennarcis-fietsexcursie rond Nijeveen uit te stellen en we vrijwel alleen nog uitgebloeide pollen tegenkwamen, stapten we in 2011 op 26 maart op onze fietsen voor een rondje Wilde narcissen spotten in en rond Schoonebeek. Naast ZW-Drenthe is dit deel van de provincie het enige gebied waar deze soort uit de atlasperiode bekend is (Atlas Drentse flora, 1999).

Het beeld van de verspreiding van Wilde narcis in ZO-Drenthe in de atlas is grotendeels gebaseerd op een inventarisatie door Peter Heegen in 1994, waarbij hij groeiplaatsen nauwkeurig op kaart intekende.

Daaruit komen drie kerngebieden naar voren: Westerse bos, Middendorp en Padhuis. De totale populatie werd toen geschat op 5000 exemplaren (Van Zanten en Dekker, 1995). Het voorkomen van de soort in de buurtschappen Westerse bos en Middendorp, met hun karakteristieke oude boerderijen, is nadien nog regelmatig gemeld, maar van een zo compleet mogelijke kartering is het niet meer gekomen.

Met het in ZW-Drenthe verworven zoekbeeld ontdekten we al vrij gauw na vertrek in een parkje binnen de huidige bebouwde kom de eerste Narcis-exemplaren die voldeden aan het vereiste signalement.

Wilde narcis (Foto: Ben Hoentjen)

In Middendorp zijn nog steeds verschillende groeiplaatsen met tot 25 bloeiende pollen aanwezig, al lijkt hier wel een in 1994 nog gekarteerde, omvangrijke populatie verdwenen. Net als in Nijeveen constateerden we dat soms bij herinrichting van een erf de aanwezige bollen zijn opgegraven en op een nieuwe plek weer uitgepoot, bijvoorbeeld langs een oprijlaan.

Wilde narcis (Foto: Harm Tjepkema)

Ook in het Oosterse Bos vonden we verschillende plekken van enkele tientallen exemplaren. Verder oostwaarts noteerden we alleen in de buurt van Koelveen nog enkele verdwaalde pollen, net in een kilometerhok (259-519) waaruit de soort tot nu toe niet gemeld was.

Het Westerse Bos herbergt gelukkig nog steeds een aantal rijke groeiplaatsen, vaak erven met boomgaarden bij oude boerderijen. Hier en daar is zo'n boomgaard als kippenren in gebruik en scharrelen eenden, ganzen, hennen en hanen tussen de bloeiende pollen. In de gesprekken met de

huidige bewoners bleek regelmatig dat men zich bewust is hoeder te zijn van een bijzonder, voor deze streek kenmerkend, bolgewas. Een hoopvol gegeven voor het behoud van deze soort hier.

In de omgeving van Padhuis kwamen we alleen groeiplaatsen van beperkte omvang tegen, regelmatig slechts een pol, bijvoorbeeld op het talud van de sloot langs de Europaweg.

Wilde nacies (Foto: Ben Hoentjen)

Vlieghuis was het meest westelijke punt in onze route, die halverwege de middag weer bij de ja-knikkers in het centrum van Schoonebeek eindigde. Op de terugweg zagen we vanuit de auto in de singel aan de noordkant van het dorp langs de Beekweg een geel lint van vermoedelijk honderden Wilde narcissen. Uit de telling van Paul Gelderloos een week later, blijkt dat dit momenteel vrijwel zeker de rijkste groeiplaats bij Schoonebeek is. Ook trof hij de soort verder noordwaarts tot bij Amsterdamsche Veld en bij Zandpol, onder andere een grote groeiplaats op het talud van het Stieltjeskanaal.

Niet gevangen binnen het kaartje van figuur 1 is de melding van Joop Verburg van “een eenzame pol narcissen, midden in het Bargerveen, niet ver van de uitkijkheuvel, op basis van de foto onmiskenbaar de wilde vorm”.

Met dank aan medefietsers Paul Gelderloos, Hink Been, Harm Tjepkema, Kina en Jan Mekkes – De Jong en Edwin Dijkhuis.

Literatuur

1. Werkgroep Florakartering Drenthe (1999): Atlas van de Drentse flora. Uitgave in samenwerking met de provincie Drenthe. Schuyt & Co Uitgevers en Importeurs BV, Haarlem.
2. Zanten, I. van & H. Dekker (1995): Sparen voor later; onderzoek naar voorkomen, bedreiging en beheer van zeldzame plante – en insektensoorten in Drenthe. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij / LB&P ecologische advies BV, Assen.

Excursies 2012

In 2012 hebben we wat te vieren. Niet alleen bestaat de WFD dan 30 jaar, maar ook ronden we dan het veldwerk voor ons meetnet af. Tijdens onze jaarlijkse vrijwilligersdag staan we uitgebreid stil bij het 30-jarige jubileum van de WFD (zie voor het programma de laatste pagina van deze nieuwsbrief). Het veldwerk voor ons meetnet willen we, na afloop van de excursie op 7 juli, feestelijk afsluiten met een flora-borrel. Iedereen die aan het meetnet meegewerkt heeft is daarvoor van harte uitgenodigd!

Nadere inlichtingen over de excursie en voor maken van afspraken over vervoer naar het vertrekpunt: Els Heijman (050-4092836) of Edwin Dijkhuis (050-3600155).

12 mei – Kolderveense Bovenboer

Op het programma staan meetnethokken in het veenweidegebied rondom de wegdorpen Nijeveen en Kolderveense Bovenboer. Hoewel er door de ruilverkaveling, ondertussen alweer ruim veertig jaar geleden, floristisch veel verloren is gegaan, is het gebied nog steeds verrassend rijk aan zeggen. Verzamelen om 10:00 uur in Café Het Schippertje, Dorpsstraat 10-C in Nijeveen (0522-492190), www.hetschippertje.nl

9 juni – Omgeving Wapse

We brengen een bezoek aan de buurtschappen Veldhuizen, Ten Have en Wittelte, een esdorpenlandschap grenzend aan de Vledder- en Wapserveense Aa. Verzamelen om 10:00 uur in Café Eetkamer Zaal Brinkzicht, Hoofdstraat 43 in Diever (0521-593693).

7 juli – Feestelijke afsluiting meetnet / Omgeving Dwingeloo

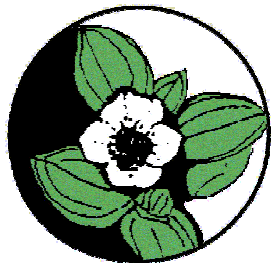
Feestelijke afsluiting van het veldwerk voor ons meetnet. Op het programma staan een zestal nog niet onderzochte meetnethokken in de omgeving van Dwingeloo. Na afloop (circa 15:00 uur) wordt iedereen uitgenodigd om gezellig na te praten onder het genot van een hapje en drankje. Verzamelen om 10:00 uur bij het oude kantoor van Staatsbosbeheer (nu tevens infoschuur), Achter 't Zand 1 in Lhee.

4 augustus – Omgeving Ruinen

We verkennen meetnethokken in de omgeving van Ruinen. Op het programma staan onder andere Ruinen, het buurtschap Armweide en de Leysloot, een zijtak van de Oude Vaart. Verzamelen om 10:00 uur in Eetcafé De Dorpsherberg, Westerstraat 60 in Ruinen (06-46427784), www.eetcafedorpsherberg.nl

1 september – Nieuw-Weerdinge

We zijn benieuwd wat we op deze afsluitende najaarsexcursie aantreffen in de omgeving van Nieuw-Weerdinge, ten noordoosten van Emmen. De afgelopen jaren bleken de onderzochte veenkoloniale dorpen in deze omgeving verrassend soortenrijk, waarbij vooral de schrale taluds van de veenwijken en soortenrijke watervegetaties met onder andere Stomp fonteinkruid en Kransvederkruid de moeite waard zijn. Verzamelen om 10:00 uur in Hotel Valthe, Hoofdstraat 98 in Valthe (0591-512495).

30 jaar WFD

zaterdag 18 februari 2012

De Meent", Stationsweg 159 in ZUIDLAREN

Programma:

Vanaf 9:30 staat de koffie klaar

10:00	Welkom door Joop Verburg, dagvoorzitter
10:10	Drentse tournee van twee botanische landlopers in 1859: Eddy Weeda
10:45	Korte pauze
11:00	Kruidenrijke akkers: goed voor vogels, ook voor akkerflora?: Ben Koks
11:30	Uitreiking Drentse floraprijs door Ali Edelenbosch, voorzitter Stichting Het Drentse landschap en Rein Munniksma, gedeputeerde natuur en landschap provincie Drenthe
12:00 – 13:15	Lunchpauze (voor iedereen is er soep/koffie/thee/melk)
- Tijdens de pauze is er een doorlopende diapresentatie over bijzondere vondsten en de WFD excursies in 2011. Ook is er gelegenheid om je aan te melden voor het Florameetnet Drenthe, het Verspreidingsonderzoek of om van al gereserveerde meetnethokken de formulieren af te halen.**
13:15	Het Drentse Florameetnet: Edwin Dijkhuis
13:40	"Waarom de Stengelloze sleutelbloem het gaat redden in de Drentsche Aa: samenwerking voor herstel": Rogier Kleine (UvA)
14:00	Drentse orchideeën in de lift: Hans Dekker
14:30	Test je florakennis.....: Willem Braam/Joop Verburg
15:00	Sluiting door Joop Verburg